

TENTOONSTELLING VAN OUDE KUNST IN HET FRANS HALS MUSEUM TE HAARLEM,

□ □ □ □ DOOR A. STHEEMAN □ □ □ □

EEN afgerond geheel vormt deze tentoonstelling niet. Een evolutie wordt hier niet gedemonstreerd, ook niet beïnvloeding van ééne School door een andere.

Een mooie teekening is de kleine zilverstift-teekening uit de school van J. van Eyck: strenge kop van een man met borende oogen en met nijdasserig omhooggeperste, toegeknepen lippen. Wel is de kop misteekend, is de bouw van de beide oogen asymmetrisch (het ééne oog ligt in een ander vlak dan het andere; ligt lager en meer naar voren), toch is hij bijzonder; van de diepe karakteristiek eens Memlincs, zonder de vroomheid echter, aan al diens portretten eigen.

Van Hieronymus Bosch vermeldt de catalogus twee schilderstukken. Het kleinste, op miniatuurschaal, de Verzoeking van den H. Antonius, laat geen twijfel. En het moet zijn uit zijn rijpsten tijd.

De Heilige en de hem omringende verleidingen vormen slechts een onderdeel van de compositie. Feitelijk is de rest hoofdzaak (benevens het landschap, waar alles zich in afspeelt) en is de schilderij gemaakt om der phantasie vrij spel te geven, zooals in dien godsdienstigen overgangstijd algemeen gebruikelijk was. Wel verstaat de Katholiek onder de Verzoeking meer dan de Protestant, en begrijpt hij er, méér nog dan de Verleidingen des Vleezes, de Verleidingen des Geestes onder: de perverse vizioenen, die afleiden van de reine, vrome gedachten, die een Heilige ondersteld wordt, met uitsluiting van alle andere, te koesteren; maar noch de wangedrochtelijke figuren op den voorgrond, noch het klooster op den achtergrond, dat door gedrochten wordt belegerd met geweldige Middeleeuwsche belegeringstoestellen, hebben veel te maken met den titel, en zijn als voorstellingen er met de haren bijgesleept.

Hoofdzaak is den schilder geweest: het in zijn compositie phantastische en in zijn kleurtoon spookachtige van 't nachtelijk landschap; de verbeeldingrijkheid in de voorstellingen; de schitterende soms giftige kleuren daarvan. In dit laatste is hij (is daar ooit op gewezen?) een geestelijk voorvader van Otto Marsaeus van der Schrieck.

De schilderstukken van Bosch mogen godsdienstige thema's behandelen, er zit te veel sarcasme in, over 't algemeen, te veel geestelijke perversiteit ook, dan dat ze vroom konden zijn in onzen modernen zin.

Hoe een vorig geslacht dezen schilder met zijn enorme kleur diepte